

csendes óráimban, vagy álmatlan éjszakáimon át kirajzolódtak előttem a mélytitkú tárnák s gyakran hallani véltem a gépek zakatolását s a verejtékhúzó csákányok döngését a rózsafáim alatt, vagy a templomunk irányában. Végnélküli vívódásaimban mind erősebben tudatosult bennem, hogy az én népem, az én magyar népem fekete gyémántokat termel a Kárpátmedencében. Gyémántokat, sok-sok szenvedéssel és magyar gyásszal bevonva!

A mi fiaink tehát nemcsak azért jöttek, hogy lelkiük értéke csíszclódjék, hogy gyarapodjanak, emelkedjenek a hitben és tudásban, hanem azért is, hogy mi mélyüljünk népszerűtetünkben, hogy ha kell, a könnyeink hullásával mossuk le gyémánt lelkükről a szomorúságot, osszuk meg keresztteles életüket s szépítsük meg megtépázott álmaikat.

Testvéreim! Szent találkozó ez a pillanat, de egyben megható emlékezés is. Az ölelkezés boldog mámorában emlékezünk azokra, akiknek áldott munkájából tevődik össze a mi ünnepszentelésünk. Emlékezzünk a mészköi sziklasírban pihenő Balázs Ferencre, ki magyar földön úttörője, magvetője volt a népfőiskolás gondolatnak, emlékezzünk rög alá hulló, nyugtalan lelkére a legalkalmasabb helyen, Dávid Ferenc templomában, hol féltve őrizzük, óvjuk és ápoljuk mély magyarságunk egy-Isten-hitét s emlékezzünk e nemzedékre, mely vértanúk nyomán kint a fronton és bent, a front mögött halált megvető, nagy csatában küzd az örök magyar és keresztény eszményekért. Emlékezzünk, de szakadatlan figyeljük a Mester parancsszavát, hátha ránk mosolyog az első rózsaszínű hajnal s az új világ roppant ígézetétől megmozdul a Kárpát-medence, hol sors-hajónk indulásra kész, hogy a mélységek útján elindulhasson a megtartó és megáldó egy igaz Isten felé.

Amen.

A keserű pohár.

Egyházi beszéd 1942. március 1-én.

Mondotta: **Vári Albert.**

Alapige: Máté 26. r. 39. v. „Jézus egy kissé előre mene, arcra borula, könnyörögvén mondván: Atyám, ha lehetséges, muljék el tőlem e pohár, mindazonáltal ne úgy legyen, amint én akarom, hanem mint te.“

A napokban az egyik helybeli laphan¹ „Krisztus személye és egyénisége“ cím alatt tudósítás jelent meg egy előadásról,

¹ Keleti Ujság 1942. febr. 28-iki sz.

melyet egy jeles római kath. teológus tartott. Az előadás a tudósítás szerint, arra az eredményre jutott, hogy a chalcedoni 451. évi egyetemes zsinat megállapította, hogy Krisztusban két természet van: egy isteni és egy emberi, s mivel a keresztények többsége ezt elfogadja, kívánatos, hogy minden magyar ezt a Krisztust *imádja*. Azonban mi unitáriusok, ha Jézus „személyéről és egyéniségéről“ hű képet akarunk kapni, nem állapodhatunk meg azoknál a csodaszerű legendáknál, melyekkel a hálás utókor körülfonta Jézus életét s amelyek által kiemelve az emberiesség köréből, az istenség dicsfényével vette körül. De azok a zsinati határozatok s örökre megállapított hittételek sem elégíthetnek ki, amelyeket akárháyszor külső egyházi érdek sugallt s amelyek sokszor egymásnak is ellentmondanak. Nekünk vissza kell mennünk az eredeti kútforráshoz s onnan merítenünk az élet és az igazság tiszta vizét, melyből aki iszik, meg nem szomjúhozik.

Általában a bibliát tekintjük olyan eredeti kútforrásnak, amelynek alapján Jézus igazi képét megrajzolhatjuk. Ezenkívül alig is hagyott fenn valamit a történelem számunkra a Názáreti Mesterről. Azonban a biblia tudósításai sem mindenben egyértelműek ebben a tekintetben: Íróikat a saját koruk szelleme és egyéni felfogása befolyásolta. Ez az oka és magyarázata annak, hogy magában a bibliában is eltérő nézetek vannak a kereszténység alapítójáról, Istennek legnagyobb prófétájáról. Hogyan? Hát nem lehet Jézus eredeti képét történelmi hűséggel megfesteni? Le kell mondanunk arról az örömről és boldogságról, hogy hiteles adatok alapján ismerjük meg azt, akit „a világ világosságának“ tartunk, aki „az út, élet és igazság“, akinél „más fundamentumot senki sem vethet“, s akinek kétezer éves kultúránkat köszönhetjük. Vagy pedig csatlakoznunk kell azokhoz a hitetlenekhez, akik Jézus történelmi személyiségét kétségbevonják s életét a mondák körébe utalják? Nem! keresztény atyámfiai! Bármilyen eltérők is a Jézusról való felfogások, bármennyire is elhomályosult a történelem folyamán eredeti arcképe, mégis találunk a bibliában olyan vonásokat, amelyek alapján személyét és egyéniségét megállapíthatjuk. Ilyenek elsősorban azok az igazságok, melyek az ő lelkéből fakadtak, azok a beszédek, melyek az ő ajkairól hangzottak el. Sőt, ezek között is különös

jelentőségűek azok az *imádságok*, amelyekben lelke tartalmát öntötte ki. Oh, mert az ember embertársaival szemben lehet képmutató, beszédeit és cselekedeteit használhatja érzelmei és gondolatai elpalástolására; de imádságával a mindeneket látó és tudó, élő Isten előtt áll, kit ámítani vagy félrevezetni nem lehet. Itt a maga igazi lényegében jelenik meg. Mutasd meg mindennapi imádságodat és én megmondom ki vagy. Vagy gondoljatok az Uri imára, a Mi Atyánkra, mely Jézusról maradt reánk örökségül. Milyen magasan szárnyaló, eszményi lélek tüköre az. Ilyen imádság az is, amely a Getsemáné kertjében az élet és halál kínos küzdelmei között buggyant ki Jézus lelkéből: „Atyám! ha lehetséges, muljék el tőlem e pohár, de ne úgy legyen, amint én akarom, hanem amint te.“ Jézusnak ez imádságában két, tisztán emberi érzélem jut kifejezésre: a *saját kicsinységének és az élő Istenben való feltétlen bizalmának az érzése*. E két forrásból ered minden imádság.

I.

A Názáreti Mester törhetetlen bátorsággal indult el azon az útn, amelyet az isteni Gondviselés bölcsessége számára kijelölt, s amelyet már Keresztelő János egyengetett előtte. De amíg ez a pusztában maradt s ott tanította a hozzá menő sokaságot, addig Jézus a családban és a munkamezőkben kereste fel azokat, akiket tanítani akart. Mindenütt szembe helyezkedett kora ferdeségeivel, s nyíltan bizonyosságot tett az igazságról. Egy kicsinyes és önző világgal szembe helyezte az Istenországát. A betűk szolgaságával szembe a szellem szabadságát. A nemzeti és felekezeti elfogultsággal az egyetemességet. A sötéttséggel szembe a világosságot. Az anyagiassággal szembe az eszményiséget. Hősi bátorsággal vette fel a harcot a farizeusok képmutatásával. Bement a templomba s onnan korbáccsal verte ki a kufárokat. Oh milyen szépen lendülő és magasba ívelő élet! Minő, az Isten szíve szerint való élet!

Mégis, ezt a fennen szárnyaló életet is utólrta a közös emberi sors! Akiknek üdvét és boldogságát munkálta, azok lettek ellenségei. Akikben a legjobban bízott, azokban csalódott. Amikor tisztának látszott felette az égbolt, akkor csapott le reá a villám. Így születnek az emberi tragédiák!

Igy születnek a mártirok, kiknek piros vére megfesti ezt a fekete földet, de egyben meg is termékenyíti azt.

Jézus élete is a Getsemáné kertben mély pontra érkezett. Titkos, alattomos erők támadtak fel ellene, mert mindig voltak, akik a sötétséget inkább szeretik, mint a világosságot. És ime ő, aki eddig diadalmasan járta be Galileát és a Jordán mellett levő tartományokat, akit lelkes sokaság kísért eddigi útjaiban, most egyedül és elhagyottan vívódik a halállal s arccal a földre borulva, kicsinységének és tehetetlenségének érzetében imádkozik: „Atyám, ha lehetséges, muljék el tőlem ez a keserű pohár.“

Jézust a keresztények nagyrésze — elismerjük, tiszteletreméltó okokból — az istenség harmadik személyének tartja, kit ugyanazon erőkkal és tehetségekkel ruház fel, mint az egyedül élő igaz Istent, kit mennyei Atyánknak nevezünk. Egyedül mi unitáriusok hisszük és állítjuk a szentírás, a józan ész és a lelkiismeret alapján, hogy az Isten lényegében és személyében csak egy, akit egyedül illet az imádás és a könyörgésben való segítségül hívás. Ez a tiszta és kézzelfogható igazság volt az, amiért Dávid Ferenc börtön-halált szenvedett. Ezért nevezték az unitáriusokat pogányoknak, istentagadóknak. Ezért zárták ki hivatalokból s vették el templomaikat, iskoláikat. Ezért akarták és akarják még ma is sokan kizárni a kereszténység lelki közösségéből. Ezért voltak sokszor kénytelenek Jézussal így imádkozni: „Mi Atyánk, ha lehetséges, muljék el tőlünk ez a keserű pohár.“

Vajjon, ha Jézus valóban bírt azokkal az isteni erőkkal és tehetségekkel, amelyeket a szentháromsághívők neki tulajdonítanak, nem talált volna-e valamely utat és módot, hogy lesújtson ellenségeire s megtartsa életét? De éreznie kellett, hogy elérte az emberi teljesítőképesség végső határait s ezért szükségét érezte egy fölötte álló isteni hatalomhoz fordulni imádkozásában. Ez a tény és igazság nekünk unitáriusoknak egyfelől elégtétel a múltért, de másfelől a buzdítás és a lelkesítés forrása a jövőre. Ő a mi testvérünk és barátunk. A mi testiünkből való test, a mi vérünkből való vér, ki nem várja, hogy őt isteni tisztelettel imádjuk, de annál inkább elvárja, hogy nyomdokaiban járjunk: Őt kövessük.

e

II.

A Getsemáné kertjének néma csöndjét csak egy pillanattig zavarta meg a kétség és bizonytalanság fájdalmas aggodalma. A Mester lelkére csak egy pillanattig nehezedett a halálfélelem gyötrelme. A következő pillanatban már fény derült a Jézus lelkében s égi világosság sugarai járták át az éjszaka sötétségét. Nem! nem emberi akarat kormányozza az életet és világot. Mi lenne, ha az emberi akarat szembe helyezkednék az isteni akarattal, ha a föld fellázadna az ég ellen? Mi csak kicsiny porszemek vagyunk az örök Gondviselés kezében, akinek tudta és akarata nélkül egy hajszál sem eshetik le fejünkről. Mi csak szolgálói és végrehajtói vagyunk az isteni akaratnak. A teremtésben kapott kiváló tehetségeink csak arra valók, hogy általuk megismerjük az örökkévaló Isten akaratát s annak végrehajtói legyünk. És ebben a hirtelen támadt lelki világosságban a Mester imáját így folytatja: „mindazonáltal ne úgy legyen, amint én akarom, hanem amint te.“ És ezzel emberi gyöngeségét és pillanatnyi ingadozását az élő *Istenben való határtalan hit és bizalom váltotta fel.* Hadd jöjjön már, aminek jönnie kell; hadd jöjjön az ellenség szolgáló-hada; hadd jöjjenek a megostoroztatások, a kigúnyoltatások, arculcsapások, a tövisszorosú vagy akár a kínos halál. Járjak bár a halál árnyékának völgyében, vagy égjek a gyehenne tüzében, nem félek, jó Atyám, mert ha te velem vagy, a megaláztatások is javamra szolgálnak, a tövisszorosú a dicsőség koronájává s a keserű pohár az örök élet italává változik. Azért, „legyen meg a te akaratod.“ Ez az Istenben való bizalom könnyebbé tette Jézus legnehezebb óráját. Innen kezdve határozott léptekkel ment a Golgota felé s így lett megaláztatása felmagasztalássá, halála örök életének kezdetévé s a kereszt a megdicsőülés trónjává.

Mondjam-e, keresztények, hogy ez az Istenben való bizalom azóta is sok csodát tett a történelem folyamán. Gondolatok csak a saját egyéni életetekre. Kinek nem voltak s kinek nincsenek a mai zord időkben nehéz napjai, súlyos megpróbáltatásai? Amikor ott csalódtatok, ahol a legjobban bíztatok, amikor remény és kilátás nélkül állottatok a sötét éjszakában, amikor a bánat gyötörte lelketeket éjjel és nappal: mi lett volna veletek, ha az Istenben való hit és bi-

zalom csillaga nem világosította volna meg kebletek éjszakaiját? Vagy gondoljatok szeretett egyházunk történetének gyászos napjaira. Hányszor voltak őseink kifosztva, megszegyenítve, kitagadva reménytelenül, amikor a Mesterrel elmondhatták: „Mi Atyánk, ha lehetséges, múltjék el a keserű pohár tőlünk.“ De az Istenbe s a saját igazságunkba vetett hitök talpraállította a csüggedőket, tette sarkalta az elesetteket s új életerőt öntött az elernyedte tagokba. És végül szóljak-e árva nemzetünkről s annak súlyos próbáiról, amidőn kelet és nyugat két malomköve között örlődött ereje? Mi lett volna e néppel, ha hit- és bizalomveszítetten átadja magát a csüggedés és kétségbeesésnek? De árvaságában is a Magyarok Istenében vetett erős hit és bizalom hősokeket, apostolokat és prófétákat teremtett, kik karddal, szóval és a szellem fegyvereivel síkraszállottak, s ime „él magyar, áll Buda még!“

És a jövő? A jövőben is lesznek viharok, jönnek nehéz napok és súlyos megpróbáltatások, dúlnak háborúk. De ha a Jézus hitével és bizalmával lépünk arra az útra, melyen az isteni gondviselés bölcsessége vezet, akkor a viharok után kiderül az ég s megjelenik a megnyugvást hozó szivárvány, lecsittulnak a haragvó hullámok s sajkánk révparthoz érkezik, a halálból feltámadás és élet lesz. Ezt a törhetetlen hitet vigyétek magatokkal ker. testvéreim, a családi otthonba s az élet küzdelmeibe, hogy fokozza erőiteket s emeljen ki a kétség és bizonytalanság örvényéből. Ezt az erős hitet és törhetetlen bizalmat vigyétek magatokkal különösen ti kedves ifjú székely testvéreink kicsiny falutokba. Legyetek mindnyájan kovászai egy szebb, jobb, holdogabb és termékenyebb jövőnek.
Ámen.

Szántsatok új szántást.

Népfőiskolai tanfolyam bezáró alkalmával 1942. március 8-án.

Mondotta: **Dr. Abrudbányai János.**

Alapige: Hóseás X. 12.

Népfőiskolai hallgatóink lelkében az elmúlt napokban megmozdult egy érzelem s ahogy egymásután peregték az órák, ez az érzelem határozottabbá és izmosabbá vált. Külö-